

МАРКЕРИ АВТОРСЬКОЇ ТЕКСТОВОЇ МОДАЛЬНОСТІ У РОМАНІ Д.БРАУНА «КОД ДА ВІНЧІ»

Художній твір це продукт вибору митцем „ділянки реальності" і відображення індивідуального процесу його пізнання. Митець у своєму прагненні пізнати і зрозуміти дійсність пропускає джерело інформації з реального світу через призму власного світосприйняття, результатом чого і є художній твір - сплав об'єктивної реальності та її сприйняття автором.

Актуальною проблемою лінгвістики на сучасному етапі є вивчення засобів вираження авторської модальності в художньому тексті. Проблему розглядали такі видатні вчені та дослідники, як В.А. Кухаренко, І.Р.Гальперін, А.А. Леонтьєва та ін. Але все ж таки на сьогоднішній день проблема засобів актуалізації авторської модальності не є достатньо розробленою.

Засоби актуалізації авторської модальності та їх дешифровка допомагають читачеві уловити авторське повідомлення, сприйняти ідею та адекватно зрозуміти твір. Модальність - обов'язкова категорія художнього тексту. Так само як не існує тексту стилістично нейтрального, не існує тексту, позбавленого модальності. Так, виділяють два види модальності: об'єктивну та суб'єктивну. Об'єктивна модальність відбиває характер об'єктивних зв'язків ситуації, яка зображується в тексті з точки зору їх реальності/ірреальності, можливості та необхідності. Особливості об'єктивної модальності чітко виявляються в текстах казок, науково-фантастичних оповідань, в яких, як правило, зображуються нереальні події. Часто на початку таких текстів називаються події та факти, що не відповідають уявленню читача про навколишню дійсність, тому й сприймаються читачем, як нереальні факти.

Суб'єктивна модальність виражає відношення автора до зображуваних подій та фактів в плані оцінки їх вірогідності, бажаності. Вона онтологічно властива тексту, оскільки він є результатом суб'єктивного авторського осмислення дійсності та відбиває не просто світ, а світ, побачений очима автора. При створенні художнього світу автор відбирає з багатьох ознак, властивих тому чи іншому явищу чи предмету, ті, які найбільш відповідають власному авторському світосприйняттю. Отже, суб'єктивна модальність тексту визначається не тільки і не стільки наявністю спеціальних модальних та оцінювальних слів, скільки відбором характеристик, репрезентуючих представлені в тексті об'єкти, та відбором самих об'єктів розповіді, репрезентуючих навколишній світ автора.

До основних засобів актуалізації авторської модальності належить заголовок, ключові слова, художня деталь та художній символ.

Ідейний зміст роману Д. Брауна «Код да Вінчі» пов'язаний з подіями, які випали на долю професора Гарвардського університету Роберта Ленгдона та Сові Невьо – дівчини, чиє минуле не менш таємниче та захоплююче, ніж сюжет твору.

Тематичні слова в романі поділені на два блоки. До першого блоку належать такі тематичні слова, як: *LA Pyramide* (піраміда), *Art* (мистецтво), *Vitruvian Man* (Вітрувіанська людина), *Last Supper* (Таємна вечеря), *pentacle* (пентакл), *The Star of David* (Зірка Давида), *the Eiffel Tower* (Ейфелева Вежа), *Mona Lisa* (Мона Ліза), *the Holy Grail* (Святий Грааль), *PHI* (число Фібоначі).

Другий блок включає такі тематичні слова, як *a watch* (годинник), *an orb* (яблуко), *cryptex* (криптекс), *a rose* (троянда), *a key* (ключ).

Тематичні слова *pentacle*, *the Holy Grail*, *PHI*, *a rose* належать до найбільш високочастотної лексики роману. За рахунок їх багаторазового вживання в тексті, дані тематичні слова переходять до розряду ключових і набувають нових контекстуальних значень.

Тематичне слово *the HOLY GRAIL* повторюється у романі більше 60 разів.

Святий Грааль має наступні контекстуальні значення:

1) колекція таємних документів:

“The entire collection of documents, its power, and the secret it reveals has become known by a single name – Sangreal” [5, p.221]

2) свята або королівська кров:

“Sang Real literally meant Royal Blood” [5, p.336].

Це у свою чергу включає й династію Меровінгів, тобто рід Ісуса Христа:

“ The same man (a Merovingian king) //who ordered the knights Templar to recover the sangreal documents from beneath Solomon’s Temple and thus provide the Merovingians proof of their hereditary ties to Jesus Christ” [80, p.345]

3) Марія Магдалена:

“The Holy Grail is not a thing. It is, in fact, a person” [5, p. 326].

“The Holy Grail is a woman”[5, p. 327].

“The Church needed to defame Mary Magdalene in order to cover up her dangerous secret – her role as the Holy Grail” [80, p. 319].

4) Символ загубленої жіночої сутності:

“The Grail is literally the ancient symbol for womanhood, and the holy grail represents the sacred feminine and the goddess, which of course has now been lost, virtually eliminated by the Church” [5, p. 321].

“The Grail, Langdon said, is the symbolic of the lost goddess.... Legends of chivalric quests for the lost Grail were in fact stories of forbidden quests to find the lost sacred feminine” [5, p. 322].

Тематичне слово *pentacle* або п’ятикутна зірка переходить до розряду ключових засобами дистантного повтору, який зустрічається у тексті близько 30 разів. Це ключове слово має такі значення:

1) красу, досконалість, та циклічність сексуальної любові:

“So astonished were the ancients to observe this phenomenon, that Venus and her pentacle became symbols of perfection, beauty, and the cyclic qualities of sexual love” [5, p. 322].

2) пентакл – як демонічний символ в сучасному світі:

“The five-pointed star was now the virtual cliché in Satanic serial killer films, usually scrawled on the wall of the some Satanists’s apartament along with other alleged demonic symbology [5, p. 62].

“In the battle between the pagan symbols and Christian symbols, the pagans lost; Poseidon’s trident became the devil’s pitchfork, the wise crone’s pointed hat became the symbol of a witch, and Venus’s pentacle became a sigh of the devil” [5, p.63].

3) як магiчний та божественний символ:

“Formally known as a pentagram – or pentacle, as ancient called it – this symbol is considered both as divine and by many cultures... yes, the ratios of line segments in pentacle all equal fee, making this symbol the ultimate expression of the divine proportion” [5, p.135].

Проте, окрім усіх зазначених вище значень, пентакл набуває важливого для розвитку сюжету контекстуального значення: Жака Сон’єра знаходять мертвим у вигляді п’ятикутної зірки; він був головою ордену і, навіть, залишаючи життя, він віддає його служіння ордену:

“Replication. Repeating a symbol is the simplest way to strengthen its meaning. Jacques Sauniere positioned himself in the shape of the five-pointed star” [5, p.63].

Через увесь зміст роману проходить тематичне слово *a rose*, яке належить до високочастотної лексики і вживається 90 разів. Ключове слово – троянда у романі вживається у різноманітних словосполученнях:

1) лінія Троянди як компас, вказівник для мандрівників у давнину:

“For centuries, the symbol of the Rose had been associated with maps and guiding souls in the proper direction. The Compass Rose – drawn on almost every map – indicated North, East, South, West. Originally known as the Wind Rose, it denoted the directions of the thirty-two winds, blowing from the directions of eight major winds, eight-half winds, and sixteen quarter-winds” [5, p.148].

2) троянда з п’ятьма пелюстками – символ таємних товариств для позначення чаші Грааля:

“Langdon stared in wonderment at the lid’s hand-carved inlay – a five-petal rose. He had seen this type of rose many times.” “The five-petal rose”, he whispered, “is a Priory symbol for the Holy Grail” [5, p.260].

3) *Rosa rugosa* - символ Венери та жіночої сутності:

“*Rosa rugosa*, one of the oldest species of rose had five petals and the pentagonal symmetry, just like the guiding star of Venus, giving the Rose strong iconographic ties to womanhood” [5, p.274].

4) одне із імен Марії Магдалени:

“*Mary Magdalene*. Because her name was forbidden by the Church, Mary Magdalene became secretly known by many pseudonyms – the Chalice, the Holy Grail, and the Rose” [5, p.341].

5) символ жіночої сексуальності:

“The Rose has always been the premiere symbol of sexuality. In primitive goddess cults, the five petals represented the five stations of female life – birth, menstruation, motherhood, menopause, and death” [5, p.342].

Свої контекстуальні значення «троянда» набуває у словосполученнях ROSE LINE , rose wooden box.

6) місце, де Пріорат Сіона заховав краєкутний камінь:

“The Rose Line”, Silas thought. The brotherhood hid the keystone as the Rose Line” [5, p.148].

7) *rose wooden box* – коробка із рожевого дерева, що знаходилася у банку Цюріха і, на думку героїв роману, зберігала Святий Грааль:

“The polished wooden box was about the size of a shoebox and had ornate hinges. The wood was a lustrous deep purple with a strong grain. Rosewood,” - Sophie realized. – “The lid bore a beautiful inlaid design of a rose” [5, p.259].

Слова-символи в романі «Код да Вінчі» представлені двома умовно виділеними тематичними блоками.

До першого блоку відносяться такі слова як: *the Vitruvian Man, pyramid, Holy Grail, Mona Lisa, pentacle, art*.

Так, Вітрувіанська Людина є не лише символічною іконою мистецтва:

“ Considered the most anatomically correct drawing of its day, Da Vinci’s The Vitruvian Man had become a modern-day icon of culture, appearing on posters, mouse pads and T-shirts around the world.

Але й є символічним посланням Ленгдону від Жака Сон’єра:

“Tonight, when crypto got the call that he had been murdered, and I saw the images of his body and text on the floor, I realized he was trying to send me a message. Because of the Vitruvian Man?” “Yes. And the letters P.S.” [5, p.104].

Піраміда у самому центрі Парижа в романі є не лише дивовижним і двозначним витвором архітектури:

“Goethe had described architecture as frozen music, and Pei’s critics described this pyramid as fingernails on a chalkboard” [5, p.35].

Але й символом поєднання минулого та сучасного у творі:

“Progressive admirers though, hailed Pei’s seventy-one-foot-tall transparent pyramid as a dazzling synergy of ancient structure and modern method – a symbolic link between the old and new – helping usher the Louvre into the next millennium” [5, p.581].

Святий Грааль в романі приймає символічного значення чаші Христової:

“The Holy Grail, she had thought, was the cup that Jesus drank from at the Last Supper and with which Joseph of Arimathea later caught His blood at the crucifixion” [5, p.223]. Або її чудової алегорії:

“The Grail legend that of a chalice – is actually an ingeniously conceived allegory” [5, p.223].

Водночас пошуки Святого Грааля є символічними пошуками героїні Софі, яка прагне дізнатися правду про свою родину.

Мона Ліза в романі має такі символічні значення як:

1) найбільш вдале художнє зображення у творчості Леонарда да Вінчі:

“...The Mona Lisa was famous because Leonardo Da Vinci claimed she was his finest accomplishment. He carried the painting with him whenever he traveled

and, if asked why, would reply that he found it hard to part with his most sublime expression of female beauty” [5, p.165].

2) прихований жарт:

“The Mona Lisa was, in fact, one of the world’s most documented inside jokes. The painting’s well-documented collage of double entendres and playful allusions had been revealed in most art history tomes, and yet, incredibly, the public at large still considered her smile a great mystery” [p.166].

1) автопортрет да Вінчі:

“Analysis of the Mona Lisa and Da Vinci self-portraits confirm some startling points of congruency in their faces” [5, p.168].

Але вона також символізує собою поєднання жіночої та чоловічої сутностей.

П’ятикутна зірка – **пентакл** – також є символом святої жіночої сутності, богині Венери:

“Langdon decided not to share the pentacle’s most astonishing property – the graphic origin its ties to Venus... the planet Venus traced a perfect pentacle across the ecliptic sky every eight years” [5, p.62].

Мистецтво в романі є не тільки прагненням людини відтворити красу, яку створив Бог:

“Art is man’s attempt to imitate the beauty of the Creator’s hand” [5, p.134].

Але й є засобом, за допомогою якого можна наблизитися у своїх пошуках до істинного місцезнаходження Граалю.

Перший тематичний блок включає також імена персонажів роману, що приймають символічні значення: *Sophia, Bezu Fache, Sailas*.

Ім’я головної героїні – Софії Невьо – є не лише загальновідомим значенням «мудрість» з грецької мови, що одночасно набуває певного контекстуального змісту з огляду на те, як дівчина допомагає Ленгдону знаходити вихід із важких ситуацій, але й є своєрідним кодом, що був розшифрований за допомогою Бафомета:

“Baphomet in Hebrew without the vowels reads: B-P-V-M-Th. Now we simply apply your Atbash substitution matrix to translate the letters into our five-letter password” ... He showed them what he had written. Sh-V-P-Y-A.. This, my friend, is actually an ancient word of wisdom” [5, p.423].

Ім'я слідчого французької поліції *Bezu Fache*, який веде розслідування вбивства Жака Сон'єра, - набуває контекстуального значення «бика», тобто символу впертості, бажання йти до кінця, переконаності у власній правоті, безкомпромісності, що по суті, є головними рисами характеру даного персонажу:

“Bezu Fache”, the driver said, approaching the pyramid” main entrance. We call him le Tureau”. “ You call your captain the Bull?” [5, p.36].

Сайлас символізує «сліпу віру», адже він – людина, яка віддавши себе на служіння релігії та Богу, заплуталася у власних переконаннях та пішла хибним шляхом.

“The Lord has provided me shelter and purpose in my life” [5, p.27].

До другого тематичного блоку слів-символів відносяться знаки-анаграми **PHI, P.S.**, які приймають у романі наступні символічні значення:

PHI: 1) число 1.618 із математичної прогресії (послідовність Фібоначі):

“...the number PHI was derived from the Fibonacci sequence – a progression famous not only because the some of adjacent terms equaled the term, but because the quotients of adjacent terms possessed the astonishing property of approaching the number 1.618 – PHI!” [5, p.130].

2) найпрекрасніше число у світі:

“PHI is generally considered the most beautiful number of the universe” [5, p.130].

3) у природі – символ зв'язку усіх живих істот:

“Plants, animals and even human beings all possessed dimensional properties that adhered with exactitude to the ratio of PHI to 1” [5, p.131].

2)в архітектурі та музиці:

“Langdon unveiled PHI in the architectural dimensions of the Greek Parthenon, the pyramids of Egypt, and even the United Nations Building in New York” [5, p.132]. “PHI appeared in the organizational structure of Mozart’s sonatas, Beethoven’s Fifth Symphony, as well as the works of Bartok, Debussy, and Schubert” [5, p.133].

Символічним значенням даного знаку-символу є також розуміння *PHI* як ключа до розгадки тексту, який є кодом сейфу у банку Цюріха:

“13-3-2-21-1-18-5 “What about the numbers? “The scrambled Fibonacci sequence is a clue”, Langdon said, taking the printout. “The numbers are a hint as to how to decipher the rest of the message” [5, p.257].

Крім того, *PHI* як символ божественної пропорції, набуває ще одне символічне значення, так як Софі в романі виступає її частиною:

“Of course. The Divine Proportion”. Her expression turned sheepish. “In fact, he used, he used to joke that I was half divine...you know, because of the letters in my name”. – Langdon considered it a moment and then groaned. S-O-PHI” [5, p.130].

Символічними значеннями анаграми **P.S** протягом роману є:

1) девіз, герб, емблема, Пріората Сіона:

“The fleur-de-lis”, Langdon said, “ combined with initials P.S., that is the brotherhood’s official device. Their coat of arms. Their logo” [5, p.157].

2) символ постскриптуму на письмі:

P.S. Find Robert Langdon!” [5, p.101].

3) ініціали Софі - принцеса Софі – як називав її дідусь:

“P.S. is the nickname he called me when I lived with him ... It stood for Princess Sophie” [5, p.152].

4) код на ключі Жака Сон’єра:

“I saw letters on the key and a flower”. - “Yes, that’s my favourite flower. It’s called a fleur-de-lis. We have them in the garden. The white ones. In English we called that kind of flower a lily.”

Записка, яку залишив після смерті дідусь Софі, включала в себе слова *Oh, Lame saint!*, що за вірною здогадкою міс Невьо були анаграмою-символом «Мона Ліза», яку Жак Сон'єр створив до того, як пішов з життя. Ця анаграма виступає символічним посланням з минулого:

“My grandfather probably created this Mona Lisa anogram long ago”, Sophie said, glancing up at Langdon. And tonight he was forced to use it as a makeshift code. Her grandfather’s voice had called out from beyond with chilling precision. Leonardo da Vinci! The Mona Lisa!” [5, p.140].

План оповіді, присвячений минулому *Сайлоса* – альбіноса, який під впливом організації Опус Деї вбивав та чинив самосуд, дає можливість зрозуміти чому образ цього персонажу мимоволі набуває символічного значення «*падкого ангелу*», якого в романі не приймає оточення звичайних людей, окрім членів таємного товариства:

“Over time, Silas learned to see himself in a new light. I am pure. White. Beautiful. Like an angel!” [5, p.229].

Ісус Христос в романі представлений як звичайна людина, історична постать, а не Син Божий, що надає йому так званого «приземленого» значення:

“Jesus Christ was a historical figure of staggering influence, perhaps the most enigmatic and inspirational leader the world has ever seen. As the prophesied Messiah, Jesus toppled kings inspired millions and founded new philosophies. As a descendant of the lines of King Solomon and King David, Jesus possessed rightful claim to the throne of the King of the Jews. Understandably, his life was recorded by thousands of followers across the land” [5, p.313].

Біблія, в свою чергу, втрачає магічного значення, адже представлена в романі не як справа рук Божих, а простих людей:

“The Bible is a product of man, my dear. Not of God. The Bible didn’t fall magically from the clouds. Man created it as a historical record of tumultuous times, and it has evolved through countless translations, additions and revisions. History has never had a definite version of the book” [5, p.312].

Статус символу набуває в романі «Код да Вінчі» і заголовок. Сама назва свідчить про загадковість, таємничість. На початку ознайомлення з твором, на думку приходить, що мова буде йти про якусь таємницю, яка була повідомлена великому Леонардо да Вінчі. Заглиблюючись все більше у сюжет, робимо висновок, що шедеври неперевершеного майстра містять у собі натяк на можливу схованку Святого Граалю, на пошуки якого відправилися герої роману. Але остаточне розуміння значення заголовку «Код да Вінчі» стає можливим лише по завершенні твору. Виявляється, що цей «Код» несе у собі подвійне повідомлення. По-перше, те, що безпосередньо стосується всесвітньої історії та релігії – подружні стосунки між Ісусом Христом та Марією Магдаленою. По-друге, те, що має відношення до сюжету художнього твору: Софі – продовжувач династії Меровінгів, тобто роду Христового.

У романі Дена Брауна "Код да Вінчі" було виокремлено різні типи художньої деталі. Імпліцитними деталями є слова *the Vitruvian Man, pyramid, Holy Grail, Mona Lisa, pentacle, art, Sophia, Bezu Fache, Sailas, PHI, P.S.*

Ці художні деталі набувають стержневе, символічне значення, що уособлюють категорії, які важливі для розуміння ідейного змісту роману.

До констатуючого типу деталі у романі слід віднести церкви, скульптури, вівтарі науки, картини, лінію Троянди як компас, вказівник для мандрівників у давнину, символ Венери та жіночої сутності, послідовність Фібоначі (*Rose Line The Vitruvian man, pyramid, The Mona Lisa, PHI*), які індуцирують у свідомості читача чуттєво-конкретний неповторний образ.

Репрезентуюча деталь, що представлена у романі ключовими словами: *watch, The Star of David, a rose* актуалізує як узуально-зафіксований ЛСВ, так і текстовий: *Watch*—допомога у скрутні митті життя; спогади Роберта Ленгдона про батьків та дитинство; *The Star of David* - зірка Давида - жіночої та чоловічої сутності; символ священників та царів; *a rose* - символ таємних товариств для позначення чаші Граалю; одне із імен Марії Магдалени; місце, де Пріорат Сіона заховав краєкутний камінь

Характерологічний тип деталі реалізується у зображенні головного героя роману Роберта Ленгдона. У романі вчений-символіст вдягнений у твідовий піджак, що супроводжує його у всіх пригодах: "*his Harris tweed and paisley vest* " [5, с. 4]. Піджак характеризує викладача Гарвардського університету як людину високого інтелектуального та культурного розвитку, трохи консервативну та педантичну.

Таким чином, маркерами реалізації текстової модальності у романі виступають: заголовок, імпліцитна та репрезентуючі деталі, констатуюча та характерологічна деталі, слова-символи, які розкривають ідейний зміст роману, сприяють кращому розумінню подій, що мають місце у темпоральному русі твору, та поведінки героїв, їх характеристики. Імпліцитно використовуючи заголовок роману, автор наголошує, що він має відношення не лише до певної людини, а й всесвітньої історії та релігії, до таємниці, яку приховував голова Пріорату від усіх.

Література:

1. Арнольд И.В. Стилистика декодирования. – Л., 1974. – 257 с.
2. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического анализа. - М.: Наука, 1981. - 138с.
3. Кухаренко В. А. Интерпретация текста. - Л.: Просвещение, 1979. - 327с.
4. Тураева З. Я. Лингвистика текста. – М.: Просвещение, 1986. – 127 с.
5. *D. Brawn. Code da Vinci. - London, 2006.*

Маркери авторської текстової модальності у романі Д.Брауна «Код да Вінчі»

Стаття присвячена дослідженню засобів реалізації текстової модальності: тематичним і ключовим словам, художній деталі, словам-символам, які реалізовані автором у підтексті твору.

***Ключові слова:** тематичні і ключові слова, художня деталь, слова-символи.*

Маркеры авторской текстовой модальности в романе Д.Брауна «Код да Винчи»

Статья рассматривает проблему средств реализации авторской текстовой модальности: тематические и ключевые слова, художественную деталь, слова-символы, роль которых раскрыта автором в контексте романа.

***Ключевые слова:** тематические и ключевые слова, художественная деталь, слова-символы.*

The markers of the author's textual modality in the novel by D/Brawn "Code of da Vinci"

This article observes means of realization of any textual modality, which expressed implicitly by the author in the implication of the text: thematic and key words, artistic detail, words-symbols, title. Thematic and key words enrich their meanings by means of new contextual lexical and semantic variations. Words-symbols reveal the idea of the novel, help to understand events, that take place in the text's continuum, personages' actions, their characteristics.

***Key words:** thematic words, key words, artistic detail, words-symbols.*

The title of the novel is used implicitly by the author to inform all that mystery connected with famous artist and Sophie relates also to the history and religion of all people. Different types of artistic detail were found in the novel: ascertain detail associated with concrete person, subjects (churches, pyramid, pictures). Representative type of artistic detail (watch, The Star of David, a rose) realizes in the novel not only lexical and semantic meanings but also their contextual variations. Characteristic detail is given in Langdon's description: "Harris's tweed and paisley vest". Implicit type of detail (the Vitruvian Man, pyramid, Holy Grail, Mona Lisa, pentacle, art, Sophia, Bezu Fache, Sailas, PHI, P.S.) have their symbolic meanings.